

ЕТНО СТИЛЬОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОДИ

Наталія Авраменко

Український народний одяг – яскраве і неповторне культурне явище, що пройшло шлях розвитку й удосконалення протягом багатьох століть. Зберігаючи самобутні ознаки різних епох, одяг є важливим джерелом інформації для вивчення етнічної історії населення, його соціальної структури, естетичних уподобань, культури.

У період національної культурної побудови незалежної України особливо вагомого значення набувають загальнокультурні фактори, що впливають на формування менталітету українців, збереження їх самобутності через рідну мову, традиційний одяг, звичаї та обряди предків. Традиційне українське вбрання – один із символів українства, складова, без якої немислима національна ідентичність українського народу.

Роль національної культури у самопізнанні, само творенні українського народу з метою збереження його національно-культурної само ідентифікації через народний одяг і народну вишивку неоціненна, бо коріння народних традицій прадавнє. У цілому традиційний костюм українців можна назвати скарбницею духовної культури народу, що притаманними й специфічними способами відображає національний характер. Костюм, як і багато інших галузей традиційної культури українців, уже давно став об'єктом дослідження фахівців.

Основою дослідження найдавніших періодів історії українського костюма є іконографічні, літописні, археологічні та архівні матеріали. До надрукованих праць більш раннього періоду, де хоча б побіжно описувався одяг, належать пам'ятки давньоруської писемності та подорожні записи іноземних мандрівників: П. Алеппського, Г. Левассер де Боплана.

Наприкінці XVIII – початку XIX ст. з'являються історичні та етнографічні праці О. Рігельмана, О. Шафонського, І. Георгі, де було не лише описано, а й замальовано народний одяг представників різних соціальних верств.

Етнографічні праці (малюнки) Д. Деляфліза дають уявлення про різноманітність видів і форм одягу, про співвідношення елементів одягу, їхній колорит. Про український народний одяг можемо прочитати у книзі наукових праць середини ХІХ – початку ХХ ст. таких відомих дослідників як Я. Головацький, П. Чубинський, Б. Познанський, В. Богданов, Ф. Вовк, К. Мошинський.

У другій половині ХХ ст. з'являються праці дослідників Г. Маслової, Г. Стельмаха, Я. Прилипка, К. Матейко та ін. Значну цінність мають такі галузі народної художньої творчості, як вибійка, вишивка, простежуються способи і техніка їх виконання, локальні риси орнаментальних мотивів, колористичних вирішень. Серед них можна виділити дослідження М. Костишина, Т. Кара-Васильєвої, Л. Ульянової.

Глибокому аналізу розвитку традиційного українського вбрання присвячені етнографічні дослідження кінця ХХ – початку ХХІ ст., зокрема праці Т. Ніколаєвої, З. Васіної, Г. Щербія, О. Космічної та ін.

Розвиток українського костюма наприкінці ХХ ст. визначався інтенсифікацією міжетнічних тенденцій як на рівні професійної та самодільної моди, так і їх взаємодії, що становило загальну тенденцію розвитку одягу більшості народів світу. Етнокультура трансформувалася переважно під впливом змін у цивілізації. Важливим є те, аби вона вільно трансформувалася і без будь-яких обмежень і тиску набула нового способу буття, бо «...дуже легко під виглядом проектування синтезу етнокультуру з новими обставинами життя знекровити етнокультуру, зруйнувати її серцевину...» [4,137].

Щоб етнокультура могла відігравати роль одухотвореного життя, вона повинна мати можливість діяти через життєве середовище, а діятиме вона лише тоді, коли це середовище стане цілісним, гармонійним унаслідок його організації і на основі етнокультури в тому числі. Народна традиційна культура – основа усього, бо творена колективно, відшліфована часом за уподобаннями і менталітетом народу.

У творчому плані моделювання одягу в Україні в останні десятиліття зазнало помітного впливу неофольклоризму. Він виник у зв'язку з необхідністю задовольняти природну потребу людей в урізноманітненні одягу. Можна виділити такі основні ознаки цього стилю:

- широке використання натуральних тканин, тканин із компонентами ткацьких візерунків, що імітують ручне народне ткацтво;
- багатопредметність одягу;
- простота крою;
- застосування декору художньої вишивки на руках, внизу спідниці;

- орнаментики з тасьми, контрастних тканин;
- використання набивних тканин із фольклорними елементами.

Народний костюм, поєднуючи мистецтво узорного ткацтва, крою та декоративного оформлення, символізує духовну культуру українців, народні традиції, звичаї та обряди. Досвід наших предків керувався не тимчасовою модою, а практичною й естетичною доцільністю, бо одягатися зі смаком було особливою принадою українських дівчат. Кожна дівчина намагалася оздобити свій одяг гарною вишивкою, окрайками, намистом, однак, як зазначав В. Скуратівський, «... завжди дотримувалися здорового глузду й етикету» [8, с. 166].

Українська культура була різноманітною, багатобарвною і привабливою. Вишита сорочка є невід'ємним атрибутом традиційного одягу. Вона символізує щирість і довіру, душевну рівновагу та благополуччя. Народна пам'ять зберегла чимало оповідок про те, як візерунки вишиванок допомагали козакам у походах долати ворога і переносити усілякі труднощі, боронили людей від злої і нечистої сили. Материна ж вишита сорочка забезпечує не просто благополуччя, а благополуччя духовне, захищаючи дитину від біди [8, с. 164].

Обрядова символіка (вишивка) у сорочках ніколи не була випадковою умовністю. Вона цілковито закорінена у світоглядні концепції наших пращурів, знаннях і їхніх поглядах на природу. І щоб правильно розшифрувати той чи інший символ, необхідне глибоке й всебічне його вивчення. Традиційна українська вишивка бере витоки з X-XI ст. Але срібна бляшка із зображенням танцюриста Мартинівського скарбу переконує в тому, що вишиванки наші предки носили вже в VI столітті, а то й раніше [9, с. 23].

Мода на етно напрочуд стабільна. Мережана сорочка – давно вже не лише національний атрибут, а й прибутковий бізнес. Нині дизайнерським центром вишивки є село Решетилівка на Полтавщині. Ще в 2007 році майстрині місцевого художнього професійного ліцею представили Україну на Всесвітньому професійному етнофестивалі мистецтва та культури в Сеулі [6, с.23]. Решетилівською класикою жанру є популярні нині мотиви білим по білому, блакитним по білому, сірим по білому, а ще – мережка – соціальна техніка, коли горизонтальні нитки з тканини витягують, а вертикальні схоплюють між собою, утворюючи візерунки.

В Україні є села, де вишивані сорочки не є чимось незвичним і не сприймаються як сувенір. У Вовчківцях на Івано-Франківщині не знайдеш хати, де немає вишиванки. Вишиванка майстринь цього села колоритніша, насичніша, пристрасніша від Полтавської, бо, як кажуть, вишивальниці, підкреслює натуру гірську. «Важливо не втратити цю спадщину, щоб зберегти

й розвинути автентичні техніки вишивки. Адже сорочка була ніби «паспортом» села. Та й у селі не було двох однакових – кожна дівчина додавала власні «родзинки» [6, с.64].

Саме українки століттями володіли таємницями краси та смаку. Якщо жінка вдягала сорочку – довгу, вишиту яскравими кольорами, затягувалася плахтою, фартухом та тканим поясом – корсетом – її фігура навіть у похилому віці була стрункою, а постава – благородною.

Одяг – частина народної української душі. Велике значення має якість, походження, колір тканини, з якої виготовлений одяг, символи, зображені на ньому. До середини ХІХ ст. серед дівчат і молодниць дуже популярним були плахти. Крій плахт був універсальним: одним тим самим виробом могли користуватися дівчата з різними фігурами й віковим цензом. За допомогою плахти на власний смак можна було або підкреслити витонченість фігури, або приховати певні вади.

Зазвичай для одягу жінок старшого віку характерними були неяскраві кольори аж до їхньої повної нівеляції. Ця традиція залишилася і нині. Про молоду жінку, яка вбирається у стримані кольори, зазначає О. Косміна, кажуть, що «...вона себе «зважливо ховає». Звідси, очевидно витікає символічне кольорове навантаження сучасного «офісного» костюма з його обов'язковою сіро-чорною гамою – щоб використання яскравих кольорів не відволікало від роботи, а у випадках із жіночим вбранням – не акцентувало на сексуальності» [5, с.10].

Популярний вислів «все нове - то призабуте старе». Розглянемо, як це стосується моди, зокрема українського традиційного костюма. Життя людей різних поколінь становить цікаву історичну книгу. Перегортаючи її, ми бачимо, що наше життя – це естафетний біг. Завдяки вивченню археологічних пам'яток, ми отримуємо рідкісну можливість долучитися до досвіду пращурів і, в свою чергу, зберігши його, передати наступним поколінням [2, с.54].

Повсюдно увійшли в побут і здобули світову популярність джинсові вироби. Не останню роль відіграла тканина, виготовлена із натуральної сировини. Ще в перші повоєнні роки сільські жінки готували лляне тканиня для повсякденного одягу [8, с.168]. Джинсовий одяг у поєднанні з вишиванками зараз дуже популярні.

Руслан Павлюк який очолює науковий підрозділ майстерні автентичного костюма «Шляхетний одяг» зазначає, що «за останнє століття сформувався бренд української вишиванки, який насправді є лопуцьком для прикриття срамоти традиційного незнання... Сорочка, хоч би яка вишивана вона була, є спідньою білизною. Одягати її на свято, не заправляючи в штани й не маючи

плечового верхнього одягу, – це несмак... Господар у «традиційні» часи за ворота в сорочці не виходив, а парубок навіть улітку накидав свитину на плече, йдучи на вулицю»[6, с.63]. Та в сучасній українській моді вишита сорочка є основним і окремим видом одягу. Традиційна культура носіння вишиванки відкидається або ж просто забута сучасними українцями. В сучасному світі вона стала лише святковим елементом одягу, який говорить про етнічну приналежність людини, дань давнім традиціям предків.

Модними і дуже зручними стали нині чоботи «дутиші» або «снігоступи». Якщо придивитися до них, то можна помітити подібність цих виробів до традиційних матерчаних валянок, лише з тією різницею, що виготовлені вони зі штучної сировини, а зовнішній вигляд осучаснений. Запозичили наші модельєри і поєднання шкіри різних кольорів для пошиття модного взуття. Наші предки такі чоботи називали «чорнобривцями».

Українська мода на початку 1990-х заявляє про себе у новій якості, позбавляючись колективізму та ідентифікуючись окремими творчими особистостями [10, с.58]. Ці творчі особистості – вітчизняні модельєри, які у пошуках власного стилю, орієнтуючись на мистецькі традиції поколінь, формують обличчя української моди. Нині етнонаціональна парадигма в ідеологічних пошуках модельєрів презентована творчістю Роксолани Богуцької, Оксани Караванської, Зінаїди Ліхачової, Лілії Пустовіт, Ірини Каравай, Ярини Жук та багатьох інших.

Роксолана Богуцька – гідний представник Львівської школи моди. У своїх роботах поєднує елегантну розкіш та сміливу сучасність, дивовижну суміш українських етнічних мотивів та сучасних модних тенденцій. Характерною рисою стилю дизайнерки є національний колорит, який поєднує в собі етнічні елементи декору в сучасному костюмі, художню вишивку на шкірі й тканині нитками та бісером, розпис та інкрустацію металом, використання лише натуральних матеріалів – хутра, шкіри, шовку, вовни, льону. Р. Богуцька захоплюється гуцульською тематикою, відтворюючи у своїх моделях своєрідний і неповторний дух горян: яскравість кольору, ритмічність геометричного орнаменту, красу й багатство обробки шкірою та хутром [10, с.58-61.].

Ярина Жук у своїх виробках використовує специфіку регіональних узорів, зокрема у кожному орнаменті намагається зберегти символіку.

Зінаїда Ліхачова сприймає свою творчість не тільки як самореалізацію, а як частину культурної комунікації. Її колекції одягу піднімають наглибині пласти етно культури. Етно-модерн-стиль виник у модельєра через занурення у народну культуру. Спілкування з етнографами, вивчення давніх сакральних

символів у народній вишиванці надихнули З. Ліхачову на спробу «вдягнути» кольорову гаму, насичену життєвою силою, в сучасний костюм.

Лідія Пустовіт належить до числа небагатьох вітчизняних дизайнерів, які формують імідж сучасної української моди і на належному рівні представляють її у світі. Особливу увагу надає дизайнерка і національній тематиці в своїх колекціях. Етніка у виконанні Л. Пустовіт – багат шарове поєднання унікальних за використанням і естетикою плахт, обгорток, хустин, шаровар, блузок, спідниць, жакетиків із поясами та аксесуарами з тонких романтичних і щільних пластичних тканин.

Київську школу моделювання сучасного одягу представляють Т. Земскова, О. Ворожбит, А. Гайсе, В. Гресь, В. Анісімова, О. Залевський. Сучасна мода вирізняється великим багатством ідей і свободою вибору. Вона не насаджує і не диктує моду, а створює сприятливі умови для такого вибору, тому що нині одночасно існують різні стилі одягу, форми і крій, використовується широка кольорова гама.

Дизайнерка одягу Людмила Сівцева-Климчук відкрила у Києві майстерню «Шляхетний одяг» шиє історичні й етнографічні костюми, відтворюючи національне вбрання за музейними зразками. «Шиемо одяг на кожен день зі старовинним декором або старовинним кроєм-етно-кожуал. У жіночих пальтах ХІХ ст. на спинці характерні складки, а це модно зараз у Європі. Такі плащики можна купити у французьких бутиках» [7, с.49].

Усе частіше українські дизайнери звертаються до національних традицій оформлення одягу. Фольклорний стиль ХХІ ст. – це взаємозв'язок не тільки прийомів декорування одягу – оборок, вишивок - а й елементів і способів крою, форм і предметів одягу. Простота крою надає відчуття розкутості і волі, що зближує людину з природою. Сьогодні користується популярністю запозичена з народного костюма багатопредметність одягу.

Мистецтво костюма нині виходить на новий етап розвитку, що формує модерні системи культурологічних інтерпретацій. Художники-модельєри надають вітчизняній моді національних ознак, органічно вписуючись у світову моду. Український етно одяг продовжує надихати не тільки вітчизняних модельєрів, а й всесвітньо відомих дизайнерів – Жан-Поля Готьє і Славу Зайцева.

Сучасна вишиванка, встановлюючи духовний зв'язок із попередніми поколіннями, більш адаптована до динамічнішого життя народу.

Отже, етно стильові тенденції у розвитку сучасної української моди є досить поширеним явищем не лише на теренах України, а і в усьому світі, зокрема в європейській моді. Особливо популярними етно стильові елементи в

моді стали після Євромайдану 2013 р. та подальших подій в нашій країні. Крім досить поширених вишиванок в сучасній моді використовуються також стилізації під самотутній національний одяг українців минулих століть і, навіть, тисячоліть. Українські дизайнери ХХІ ст. створюючи свої колекції беруть до уваги не тільки етно стильовий декор, а і способи крою одягу наших пращурів. «Наша історія і культура – це саме те, що ми можемо взяти з минулого. Нічого нового не придумасмо. Ось як ми осмислимо цей набуток у творчості – є майбутнім» [1, с.18].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Давиденко В. «Рушник може бути сильнішим за атомну бомбу» / В. Давиденко // Урядовий кур'єр. – 2011. - № 15. – С.18.
2. Духовна велич України: Наук.-публіц. зб. – К.: ВЦ «Просвіта», 2004. – 248 с.
3. Грицай М.П. Давньоукраїнська відична наука про оздоровлення душі, тіла, природи / М.П. Грицай // Матеріали науково-практичної конференції-презентації. – К.: Вид-во «Сталь», 2005. С. 131-143.
4. Лісовий В. Джерело духовного здоров'я / В. Лісовий // Наука і культура. Україна. Щорічник. – Т-во «Знання». К.: - Вип.24. – 1990. – 576 с.
5. Косміна О. Ю. Традиційне вбрання українців / О. Ю. Косміна. – К.: Балтія-Друк, 2008. – Т.1. Лісостеп. Степ. – 160 с.
6. Оробець Т. Маршрути шиття / Т. Оробець // Український тиждень. – 2011. - №8 (173). С. 62-64.
7. Радзієвська В. «Тимошенко особисто строї вибирала. А від Азарова повернули – соцреалізм вернувся» / В. Радзієвська // Країна. – 2010. – № 20. – С. 48-50.
8. Скуратівський В. Т. Берегиня: Художні оповіді, новели / В. Т. Скуратівський. – К.: Рад. письменник, 1998. – 278 с.
9. Степовик Д. В. Скарби України: Наук.-худ. кн. / Д. В. Степовик. – К.: Веселка, 1991. – 192 с.
10. Тканко О. Художні особливості костюма в колекціях українських дизайнерів одягу кінця ХХ – початку ХХІ століття / О. Тканко // Віче. – 2010. - № 13. С.58-61.